

Nr 199.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till lag om utrotande av berberisbuskar å viss mark; given Stockholms slott den 22 februari 1918.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om utrotande av berberisbuskar å viss mark.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

Förslag

till

lag om utrotande av berberisbuskar å viss mark.

1 §.

Där förhållandena inom något hushållningssällskaps område sådant påkalla, äger Konungen, på framställning av hushållningssällskapet och vederbörande landsting, förordna, att buskar av vanlig berberis (*Berberis vulgaris*) skola inom hushållningssällskapet område eller viss del därav genom jordinnehavarens försorg utrotas å mark, belägen på mindre avstånd än två hundra meter från åker; dock att förordnandet ej må omfatta dylika buskar i botaniska trädgårdar, som äro förbundna med högre undervisningsanstalter.

2 §.

I förordnande, varom i 1 § sägs, skall tillika utsättas viss tid, inom vilken utrotandet skall vara verkställt. Tiden må sättas olika för olika delar av det område, förordnandet avser.

3 §.

Uraktlåter innehavare av mark, som i 1 § avses, att inom utsatt tid verkställa föreskriven utrotning av å marken växande berberisbuskar, straffes med böter från och med tio till och med två hundra kronor, och må utrotandet på den skyldiges bekostnad verkställas genom vederbörande åklagarmyndighets försorg.

4 §.

Förseelse, varom i denna lag sägs, åtalas av allmän åklagare.

5 §.

Av böter, som enligt denna lag ådömas, tillfalle en tredjedel åklagaren och återstoden kronan. Finnes särskild angivare, taga han hälften av åklagarens andel.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

6 §.

Förordnande enligt denna lag skall tillika med erinran om påföljd av förseelse däremot genom Kungl. Maj:ts befallningshavandes försorg på statsverkets bekostnad införas i länskungörelserna och i tidning inom orten samt anslås på lämpliga ställen inom det område, förordnandet avser.

7 §.

På Konungen ankommer att meddela föreskrifter angående förbud mot försäljning och plantering av berberisbuskar.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:ts
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 februari
1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 UNDÉN,
 THORSSON.

Inledning.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Petersson anförde:
Allmänt bekant torde vara, hurusom den så kallade sädessvartrösten (*Puccinia graminis*) i synnerhet under regnig väderlek anställer svåra härjningar å sädesåkrarna. Särskilt är vete utsatt för nämnda växtsjukdom, framför allt vårvetet, vilket på grund av sin sena mognadstid är mindre motståndskraftigt mot sjukdomen, medan tidigt mognande höstvetesorter stå sig bättre. Exempelvis må nämnas, att veteskörden på åtskilliga trakter i mellersta Sverige sommaren 1916 fullständigt slog fel till följd av svartrostens härjningar och att man till följd därav, såsom det uppgivits, på flera gårdar ej ens ansåg det värt att köra in den avmejade säden. Under regniga somrar angripes och förstöres även havre av svartrost. Kornet återigen lider i regel mindre av parasiten och likaså går rågen, som ju mognar relativt tidigt, i allmänhet tämligen fri från densamma.

Mot ifrågavarande parasitsvamp torde icke, såvitt visats, någon behandling av utsädet hjälpa. Genom tidig sådd, rationell gödsling, dränering och användning av tidigt mogna sädessorter lär man väl ibland kunna minska svartrostens härjningar, men synnerligast om väderleken gynnar ett tidigt uppträdande av svartrosten, torde ej ens nämnda åtgärder vara något pålitligt skyddsmedel mot parasiten. Det är på andra vägar, som hjälpen mot densamma torde kunna vinnas.

Den 27 september 1915 inlämnade Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott en skrivelse till Kungl. Maj:t, vari utskottet anförde,

att då det kunde befaras, att vid inträffande våta somrar svartrosten komme att uppträda härjande och förstörande å landets vetegröda, därest icke åtgärder vidtoges till förhindrande av dess vidare spridning, och då såväl den vetenskapliga forskningen som den praktiska erfarenheten med allt större enstämmighet påvisat, att svartrostens spridning stode i direkt sammanhang med förekomsten av berberisbuskar, anhölle utskottet, som särskilt fäste avseende på betydelsen för landet av utsträckt veteodling, att Kungl. Maj:t måtte utfärda förbud mot försäljning och plantering av berberisbuskar inom landet med undantag dock för officiella botaniska trädgårdar ävensom taga i övervägande, huruvida icke åtgärder kunde vidtagas för berberisbuskens utrotande inom orter, där så kunde anses nödigt.

Vid skrivelsen hade fogats ett utlåtande av en utav förvaltningsutskottet tillsatt kommitté, i vilket utlåtande yttrades följande:

Förvaltningsutskottet hade tillsatt kommittén med uppdrag att verkställa utredning

- a) angående den utsträckning, i vilken svartrosten förekomme inom länet,
- b) angående sättet för sjukdomens spridning och
- c) angående de åtgärder, som av det allmänna eller av enskilda borde vidtagas till förebyggande av densammas vidare spridning.

För utredning av den första punkten avläts en rundskrivelse till hushållningssällskapets pastoratsordförande, och de inkomna svaren visade tydligt, att svartrosten under vissa år verkligen förekomme i sådan grad även inom Malmöhus län, att effektiva åtgärder till dess bekämpande vore av nöden. Av inkomna 117 svar förmälde nämligen ej mindre än 29, d. v. s. 25 procent, att svartrosten under de närmaste åren före 1910, särskilt 1908—1909, uppträtt i så stor mängd på sädeslagen, särskilt höstvete, inom vederbörande område, att märkbar nedsättning i kärnavkastning därav blivit följden. I några andra fall omtalades, att större nedsättning av kärnavkastningen visserligen ej kunnat påvisas, men väl försämring av kärnans eller halmens kvalitet.

Under den period av varma somrar 1910—1914, som följde efter åren 1908—1909, hade svartrosten, åtminstone på det särdeles viktiga sädeslaget höstvete, föga givit sig till känna inom länet och knappast någonstädes förorsakat större skada, men fara vore alltjämt för handen, att dessa härjningar kunde återkomma under år med gynnsamma betingelser, i all synnerhet som berberisbuskar icke allenast fortfarande funnes kvar i ej ringa mängd inom trädgårdarna utan till och med nyplanterades.

Framställning av Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Sättet för svartrostens spridning genom berberisbusken torde numera vara så allmänt erkänt och den påtagliga och betydelsefulla inskränkning i svartrosthärjningarna, som i Danmark ernåtts efter berberislagstiftningens genomförande 1903, ett så känt faktum, att kommitterade ej behövde närmare inlåta sig på denna punkt. En hithörande punkt ville de dock särskilt understryka, nämligen att de genom berberis' förvällande tidigt på sommaren angripna höstvetefälten efter hand kunde bli farliga smitthärdar för senare grödor, särskilt av vårvete. I själva verket utgjorde angrepp av svartrost ett av de icke minst väsentliga hindren för den numera av flera skäl särdeles önskvärda utvidgningen av vårveteodlingen på länets bördiga jordar. Även denna omständighet finge därför anses som ett viktigt skäl för effektiva åtgärders vidtagande i svartrostfrågan.

För att förebygga svartrosthärjningar, i den mån de förorsakades av berberisbusken inom vederbörande område, kunde följande åtgärder förekomma:

1) kategoriskt lagförbud mot vidare nyplantering av berberisbuskar utom i officiella botaniska trädgårdar;

2) utrotning av nu befintliga berberisbuskar antingen på frivillighetens väg med hjälp av upplysningsåtgärder, eventuellt anslag etc. från stat, landsting, hushållningssällskap eller kommuner, eller medelst lagstiftning av samma art som i Danmark.

Lagförbud mot vidare utplantering av berberis hade av föreståndaren för avdelningen för lantbruksbotanik inom centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet professor Ernst Henning i en av honom författad broschyr med rätta ifrågasatts för landet i dess helhet. Utrotning av nu befintliga berberisbuskar medelst lagstiftning enligt Danmarks föredöme hade däremot av Henning tills vidare endast föreslagits för Norrland, där berberis hittills förekomme så gott som uteslutande i odlat tillstånd och där lag om utrotning således borde kunna utan större svårighet och fullt effektivt efterföljas.

Det ville emellertid synas kommitterade, som om förhållandet i landets sydligaste delar, åtminstone med säkerhet Malmöhus län, skulle vara väsentligen det samma som i Norrland. På den för sädesodlingen särskilt viktiga skånska slätten, där förhållandena vore fullt likartade med dem i Danmark, förekomme berberisbusken hittills så gott som uteslutande odlad i trädgårdarna och torde här således kunna lika lätt utrotas som i Danmark. Utanför den egentliga skånska slätten förekomme visserligen berberisbusken numera, även inom Malmöhus län, här och var i förvildat tillstånd, särskilt i utkanterna av skogar, dock ej i större omfattning än att den även här torde med lätthet kunna utrotas.

På nu anförda grunder ville kommitterade uttala såsom önskvärt:

att, med undantag för officiella botaniska trädgårdar, all försäljning och plantering av berberisbuskar inom Malmöhus län såväl som inom alla övriga delar av riket genom lagförbud förhindrades;

samt att för Malmöhus län, på samma sätt som av professor Henning föreslagits för Norrland, en lagstiftning, påbjudande nu befintliga berberisbuskars utrotande, infördes.

Styrelsen för
centralan-
stalten för
försöksväsen-
det på jord-
bruksområdet.

Ovan refererade skrivelse jämte bilaga remitterades till styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, som i utlåtande den 5 november 1915 anförde följande:

Professor Henning hade lämnat nedanstående utredning:

Åtminstone sedan 1600-talet hade berberisbusken varit misstänkt såsom bärare av rostsmitta för säden. Redan 1660 offentliggjordes i Frankrike ett parlamentsbeslut, som påbjöd utrotning av berberis. 1755 utkom en liknande lag i Massachusetts i N. Amerika och i början på 1800-talet utfärdades i flera av de tyska staterna liknande förordningar. Den praktiska erfarenheten hade nämligen givit vid handen, att sädesåkrar, i vilkas närhet förekommit berberisbuskar, blivit mera skadade av sädesrost än andra. Dessa berberislagar föllo emellertid i glömska och tillämpades för övrigt med mildhet, detta otvivelaktigt sammanhängande därmed, att man gjorde den erfarenheten, att sädesrosten kunde härja svårt även i trakter, där berberis saknades och där den blivit utrotad, och i själva verket förelåg intet vetenskapligt bevis för sambandet mellan skälrosten å berberis samt rosten på säden. Det exakta vetenskapliga beviset härför framlades först 1865 av tysken de Bary, som genom noggranna experiment kunde konstatera, att svartrosten å sädesslagen hade ett utvecklingsstadium på berberis. Övriga sädesrostarter hade däremot intet med berberis att skaffa.

Sambandet
mellan
berberis och
svartrost.

Det vore således 50 år sedan denna vetenskapliga sanning blev känd, men icke desto mindre hade i allmänhet de vilda berberisbuskarna fått kvarstå och föröka sig, ja, i några länder t. ex. i Sverige hade odlingen av berberis under senare tid blivit alltmera intensiv. Att faran för svartrostens spridning därigenom blivit allt större, torde ingen bestrida, men man hade menat, att svartrosten kunde fortleva oberoende av berberis och att berberisbuskens utrotande därför vore lönlös möda. Man kände ock, att i Egypten och Indien svartrosten kunde fortleva utan att behöva övergå på berberis och dock göra oerhörd skada, och likaså härjade svartrosten svårt i Syd-Afrika och Australien, ehuru därstädes berberis ej angreps av svartrost. Att det milda klimatet i de sistnämnda länderna vore den väsentliga orsaken till att svartrosten kunde fortleva oberoende av berberis, vore väl i hög grad sannolikt; att samma förhållanden kunde göra sig gällande i europeiska länder med milda vintrar, t. ex. England och Medelhavsländerna, vore i hög grad troligt om också ännu ej bevisat, och att en utrotning av berberis i dessa länder ej kunde hava samma betydelse som i länder med strängare klimat, vore därför mycket sannolikt.

Vad de nordiska länderna beträffade pekade erfarenheterna avgjort i den riktningen, att svartrosten ej kunde fortleva utan att genomgå ett mellanstadium på berberis. Detta hindrade dock icke, att såväl i vårt land som i Finland svartrosten kunde uppträda i trakter, där berberis saknades på flera mils avstånd. Men svartrosten förekomme då endast sporadiskt och nästan uteslutande på senskott, d. v. s. då huvudmassan av säden redan vore mogen eller nära sin mognad, varför svartrosten under sådana förhållanden ej gjorde någon skada, ty svampen kunde ej angripa mognande säd. Därav förklarades, att i Norrland och Dalarna, där berberis ännu obetydligt förvildat sig och där odling av densamma hittills varit relativt obetydlig, svartrosten hittills ej spelat någon ekonomisk roll.

I ett från centralanstalten nyligen utgivet meddelande hade emellertid uppvisats, att det huvudsakligen vore i vissa landskap, som busken såsom förvildad uppträdde mera allmänt och där utrotandet av densamma kunde vara förenat med större arbete och kostnader. Detta vore nämligen förhållandet endast med Uppland, Södermanland, vissa delar av Västmanland och Närke, Östergötland, vissa delar av Västergötland, Jönköpings och Kalmar län samt Blekinge. I övriga delar av landet

förekomme busken såsom förvildad mera sporadiskt och utrotning av enstaka förvildade buskar torde därför ej stöta på några större svårigheter. Odlade buskar torde mera sällan förekomma i sådan utsträckning på en egendom, att det kunde vålla några större kostnader att utrota desamma.

Att emellertid även i trakter, där berberis uppträdde sparsamt såsom förvildad men allmänt odlades, svartrosten kunde uppträda förhärjande, framginge av den remitterade skrivelsen.

Utländsk
lagstiftning
mot berberis.

Vidare hade professor Henning lämnat en kortfattad framställning av den nuvarande berberislagstiftningen i utlandet.

I Norge framlades i mitten på 1890-talet förslag om lagstiftning mot berberisbusken genom dävarande statsentomologen W. M. Schøyen, men detta förslag ledde icke till något resultat, enligt upplysningar av Schøyen beroende därpå, att enligt den kort därefter framställda mykoplasmateorien svartrostens spridning försigginge på annat sätt än man förut antagit. Ett nytt förslag vore emellertid nyligen inlämnat till norska jordbruksdepartementet, där det vore under behandling.¹⁾

Redan 1896 stiftades i Danmark en lag om berberisbuskens utrotande. Denna lag råkade emellertid snart i glömska och efterlevdes icke. Ett nytt lagförslag utarbetades dock i början av 1900-talet, och den 27 mars 1903 utfärdades en lag om åtgärder mot rostsvamparnas spridning. I denna bestämdes bland annat, att berberisbuskar finge förekomma endast i botaniska trädgårdar, som vore förbundna med undervisningsanstalter. Lagen trädde i kraft den 1 januari 1904. Enligt årligen utkommande redogörelser för svampsjukdomarnas härjningar i Danmark (Tidskrift for Landbrugets Planteavl) framginge, att svartrosten i Danmark avtoge år från år allteftersom berberis utrotades. I redogörelsen för 1910 sades: »Sortrust er optraadt overmaade sparsomt og der foreligger kun Meddelelse om et enkelt Angreb av større Betydning; dette stod i Forbindelse med Forekomsten af et Par Berberisbuske.» I redogörelse för år 1911 hette det: »Sortrust har været yderst sparsomt till Stedè; den er kun bemærket et Par Steder i August paa sent saadet Havre og paa Stubskud af Rug. En enkelt Iakttager meddeler, at han været ude af Stand til at paavise Sortrustangreb af Betydning selv i Nærheden af Berberisbuske, der var angrebne af Skaalrust, altsaa et Vidnesbyrd om, at Forholdene i 1911 har været usædvanlig ugunstige for denne Rustarts Spredning.» I redogörelse för 1912 sades: »Sortrustens Angreb paa Kornarterne synes at være gaaet tilbage Aar for Aar i samme Grad som Berberisbuskene udryddes af Hegn og Haver, og denne Rust synes nu kun at findes paa Marker, der ligger i Nærheden af Haver, hvor Berberisbuskene har faaet Lov at staa endnu, f. Eks. i Nordsjælland. Paa Kvik findes der dog stadig i Efteraarstiden en Del Sortrust.» Enligt redogörelse för år

¹⁾ Förslaget har resulterat i en författning av den 8 september 1916, vars huvudsakliga bestämmelser äro följande: Plantering eller sådd av berberisbuskar är tillsvidare förbjuden. Ägare eller brukare av jord har rätt att påfordra, att berberisbuskar, som finnas innanför ett avstånd av 300 meter från egendomens gränser, skola avlägsnas. Begäran härom göres hos amtmannen, som giver föreläggande om buskarnas avlägsnande och utsätter den tid, inom vilken avlägsnandet skall vara verkställt. Undantagna från dessa bestämmelser äro botaniska trädgårdar, som äro förbundna med undervisningsanstalter, godkända av lantbruksdepartementet. Överträdelse av bestämmelserna är belagd med straff. Krav på gottgörelse för utlägg eller arbete samt ersättning för skada framställs hos lantbruksdepartementet, politiet eller vissa andra angivna funktionärer

1913: »Sortrust er set hist og her i Havremarker i ringe Mængde og uden Betydning (f. Eks. paa Lolland); det eneste alvorlige Angreb, som er kommet til vor Kundskab, var i Nærheden af en Berberisbuske (Sydfyn).» Erfarenheten för 1914 formulerades sålunda: »Sortrustens Skaalruststadium fandtes i rig Mængde paa Frugterne af Mahonia ved Askov i Foraaret; dens Hvilesporstadium iakttoges i ödeläggende Mængde paa sent saadet Havre (ved Kibæk, Askov og Roskilde) i August, ligesom den ogsaa kunde findes meget almindelig utbredt paa Stubskud» I »Maanedlige Oversigter over Sygdomme hos Landbrugets Kulturplanter fra Statens plantepatologiske Forsög» (Juli 1915) nämndes, »at Sortrusten, der tidligere var særdeles ödeläggende för sildigmoden Havre og især i Jylland kunde aldeles tilintetgöre Afgröderne, *ikke er bemærket nogetsteds i Aar*».

Danske statskonsulenten J. Lind hade för övrigt i skrivelse av den 22 juni 1915 meddelat följande: »Indtil 1904 hade vi hæftige Sortrustangreb hvert 2—3 Aar, saa at den gennemsnitlige Ödeläggelse efter E. Rostrups Beregning androg 10 Mill. Kroner. I alle de 11 Aar siden ha vi intet hæftigt Angreb haft, fra Sortrusten er forsvundet aldeles jævnsides med Berberisbuskene, og de faa Angreb, vi nu kan mælde om i vore Maanedsberetninger fremkommer netop som mærkelige Undtagelser, mens Angreberne för 1904 var saa almindelige, at de knapt blev omtalte. Det ligger efter min Mening et fuldgyltigt Bevis för, at Sortrusten under vore Bredegrader er absolut afhængig af Berberisbusken, og der foreligger ikke noget som helst bevis för det motsatte.»

Någon lag angående berberis gällande för hela *tyska riket* existerade för närvarande icke. Däremot finnes en sådan för storhertigdömet Sachsen av den 12 april 1877, som bestämde, att berberis ej finge förekomma på 100 meters avstånd från åkerfält, och en liknande förordning vore utfärdad av Lübecks senat den 29 juni 1877. I många tyska stater hade plantering och utrotning av berberisbusken reglerats genom polisförordningar. I konungariket Preussen grundade sig dessa bestämmelser på en lag av den 1 april 1880, och några äldre bestämmelser grundade sig på en lag av den 11 mars 1850.

Det väsentliga innehållet i dessa bestämmelser vore följande:

1. Antingen alls icke eller inom ett visst avstånd från åkrarna — i regel 100 meter — finge berberisbuskar icke planteras.
2. På visst avstånd från åkrarna — i regel 100 meter — befintliga vilda buskar skulle efter kortare eller längre frist avlägsnas.
3. Överträdelse straffades med böter intill 150 mark eller med fängelse.

Vilken verkan dessa bestämmelser utövat i fråga om rosthärjningarnas minskande hade man sig icke bekant. Enligt erhållna uppgifter hade bestämmelserna ej synnerligen noggrant blivit åttlydda.

Ej heller i *Österrike* finnes någon rikslag gällande berberisbusken. För Steiermark finnes en förordning av den 9 januari 1882, enligt vilken berberisbuskar, som förekomme på mindre avstånd än 100 meter från åkerfälten, skulle utrotas. Lagen tillämpades ej med nödig noggrannhet, ehuru myndigheterna vore ålagda att överbaka bestämmelsernas efterlevnad. Överträdelse skulle egentligen straffas med böter eller fängelsestraff.

I *Ungern* vore inga lagstiftningsåtgärder vidtagna mot berberis. detta huvudsakligen beroende därpå, att svartrosten där gjorde ringa skada; det vore gulrosten, som härjade å vetet.

I *Ryssland* vore inga lagbestämmelser angående berberis utfärdade.

I *Holland* vore förhållandena ungefär desamma som i Ungern. Berberis vore sällsynt och odlades obetydligt, och svartrosten gjorde ingen anmärkningsvärd skada. Även här vore det gulrosten, som härjade mest.

Någon särskild lag om utrotning av berberis finnes icke i *Schweiz*. I de sädesodlande trakterna av Schweiz förekomme berberisbusken sparsamt, och detta vore, enligt upplysningar av professor Schellenberg i Zürich, orsaken till att speciella bestämmelser angående utrotning av busken ej utfärdats. I de torra delarna i Graubünden och Wallis ävensom i Juraalperna vore berberis visserligen allmän, men sädesodlingen spelade där ingen roll.

I *Frankrike* skulle enligt förordning av den 7 juni 1912 berberisbuskar, växande vid åkerkanter och skogskanter samt utmed landsvägar och järnvägar, vara utrotade under årets lopp.

Några lagbestämmelser angående berberisbusken finnes ej i *England*, enär man där hade den uppfattningen, att svartrosten kunde fortleva oberoende av berberis.

Canada. Sedan omkring 20 år tillbaka finnes en lagbestämmelse i provinsen Ontario angående utrotning av berberis, men denna lag hade förblivit en död bokstav.

Förrenta Staterna. Redan år 1755 utfärdades en lag i Massachusetts, som bestämde, att berberisbusken skulle vara utrotad före den 30 juni 1760. Numera existerade ingen lagbestämmelse i Förrenta Staterna angående berberis, ehuru man för närvarande vore sysselsatt med undersökningar, huruvida en sådan lag kunde vara berättigad.

I Nord Dakota, där berberishäckarna i närheten av Fargo försöksstation 1904 och 1905 bidrogo att förstöra grödan på flera mils areal, vore man emellertid övertygad om nödvändigheten av att utrota berberis för att skydda säden mot svartrost. Men förhållandena kunde ju gestalta sig olika inom olika delar av den vidsträckta unionen.

Av denna framställning framginge, att i det enda land, där berberislagstiftningen hittills på allvar upptagits, nämligen Danmark, denna lämnat över förväntan utmärkta resultat, och det rådde därför intet tvivel därom, att man på lagstiftningens väg även i vårt land, där de klimatiska förhållandena inom mellersta och södra delarna vore i stort sett jämförliga med Danmarks, även borde kunna komma till goda resultat i fråga om svartrostens bekämpande.

Förslag om
berberislag-
stiftning i
Sverige.

Frågan om lagstiftning i Sverige mot berberisbusken hade varit före dels vid 1890 års riksdag och dels vid mötet mellan hushållningssällskapens ombud i Stockholm den 8—12 november 1909. I en motion vid nämnda riksdag hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes i lagstiftningsväg vidtaga åtgärder för berberisbuskens utrotande ur vårt land. Att motionen vid denna tid framkom, berodde därpå, att under år 1889 svartrosten härjat svårt å havre i stora delar av landet. Motionen avslogs på den grund, att inom vårt land blott ringa erfarenhet vore förvärvad om naturen av de sjukdomar, som förekomme å våra odlade växter, och att de senare årens erfarenhet visat, att sädesrost kunde förekomma lika mycket i sådana delar av vårt land, där berberisbusken saknades, som i de delar, där den vore allmän. De numera vunna, här ovan omnämnda erfarenheterna visade emellertid, att denna uppfattning vore alldeles riktig.

Vid hushållningssällskapens ombuds möte 1909 inlämnades en motion angående skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om lag angående berberisbuskens utrotande. Det utskott, som hade att behandla denna fråga, ställde sig mycket tvivlande, huruvida det ens vore möjligt, att en sådan lag inom vårt land tillräckligt noggrant kunde efterlevas, och utskottet ville även framhålla den skillnad, som enligt utskottets mening förefunnes mellan förhållandena i vårt land och i Danmark, nämligen att i sistnämnda land lagen väl endast behövde och huvudsakligen också torde avse hindrande av berberisbuskens odlande som prydnadsbuske i trädgårdar och anläggningar, under det att hos oss lagbestämmelsen i fråga, för att bliva effektiv, komme att företrädesvis gälla utrotandet av en snart sagt överallt inom landet i hagar, skogs- och gärdesbackar högst allmänt växande buske. Det framhölls även, att vid centralanstalten pågående undersökningar borde avvaktas.

Henning ville emellertid häremot erinra, att, såsom i det föregående framhållits, de nyligen från centralanstalten framlagda undersökningarna häröver visade, dels att i stora sträckor av vårt land svartrosten ännu icke spelade någon ekonomisk roll, dels att berberisbusken såsom förvildad uppträdde mera allmänt blott inom vissa begränsade områden inom några landskap, varjämte den sedan 1909 i Danmark vunna erfarenheten ytterligare i mycket hög grad ådagalagt berberislagens goda verkningar. Att berberisbusken inom vissa delar av vårt land vore mera allmän än den någonsin varit i Danmark, kunde väl vara möjligt, men vore ingalunda bevisat. Att den ymniga förekomsten av berberis på vissa orter dock krävde särskilda åtgärder, vore uppenbart; men faran vore ju också den, att ju längre frågan uppsköttes, desto svårare bleve det slutligen att kunna utrota busken. Största svårigheterna med berberisbuskens utrotande mötte — såsom redan framhållits — i de landsdelar, där denna buske blivit allmänare förvildad.

På grund av vad professor Henning sålunda anfört uttalade han som sin mening, att det syntes nödvändigt, att offentligt understöd i en eller annan form lämnades för buskarnas utrotande i de orter, där de allmänt förekomme, emedan utrotandet ju bleve till nytta ej blott för den egendom, på vilken buskarna förekomme, utan även för omgivande trakt. Han hänvisade till den så kallade »undsättningsfonden», från vilken betydliga understöd lämnats för utrotandet av ollonborrar, och uttalade, under framhållande av omöjligheten att göra noggranna beräkningar, att för de 10 län, i vilka busken enligt den av honom gjorda utredningen allmänt förekomme, torde behövas i medeltal 12,000 kronor till understöd, eller tillsammans 120,000 kronor, varav hälften borde lämnas av enskilda, kommuner, lands-ting eller hushållningssällskap. Statens bidrag skulle på detta sätt beräknas till 60,000 kronor, fördelade på 4 år.

För utrotande av berberis i trädskolor, trädgårdar och parker samt i norra Sverige, där den enligt undersökningar, offentliggjorda i centralanstaltens meddelande nr 107, föga förekomme, borde intet understöd behövas. Om andra arter av berberis likasom den besläktade Mahonia syntes, ehuru de kunde bära svartrost, icke behöva lagstiftas, då de vore jämförelsevis sällsynta och icke veterligen här funnes förvildade.

Professor Henning hemställde på grund härav, att centralanstaltens styrelse måtte tillstyrka, att en lagstiftning om utrotande av berberis i Sverige, överensstämmande med den i detta avseende gällande danska lagen, måtte utfärdas samt

att understöd för utrotande av förvildade berberisbuskar i de delar av landet, där de uppträdde mera allmänt, måtte beviljas att utgå i den mån motsvarande belopp tillsköttes av enskilda, kommuner, landsting eller hushållningssällskap.

Centralan-
staltens
styrelse.

Styrelsen, som i öfrigt intet hade att invända mot den av professor Henning lämnade utredningen och den på grund därav uttalade uppfattningen om önskvärdheten av åtgärder på lagstiftningens väg till utrotande av berberis och till förhindrande av dess plantering, där den kunde bliva till skada, vore dock icke övertygad om det befogade i en fordran på understöd av statsmedel för buskens utrotande, då dock vinsten därav i huvudsaklig del tillfölle jordägaren själv, likasom styrelsen även ansåge, att ett eventuellt förbud mot att plantera berberis eller hålla denna art växande icke behöfde vara så långt gående som i den åberopade danska lagen. Då erfarenheten icke visat, att berberis medförde någon större fara för rostens spridning annat än till närbelägna åkerfält, syntes det nämligen obehöfligt att påbjuda dess utrotande inom områden, som låge mer avlägset från sådana, varvid gränsen torde kunna sättas till 200 meter, det avstånd, inom vilket professor Henning ansåge, att berberis i botaniska trädgårdar ej borde få förekomma. En sådan inskränkning skulle säkerligen avsevärt minska svårigheten att genomföra ett förbud mot plantering och ett påbud om utrotande av berberis, i det att det ej skulle beröra från åkerfält avlägsna trädgårdar, parker och kyrkogårdar, där busken kunde hava affektionsvärde, och ej heller påfordra ett i många fall säkerligen mycket svårt och kostsamt utrotande av busken i vidsträckta hag- och skogsmarker. Jämte här ifrågasatta påbud mot plantering och lag om utrotning av berberis borde även målet eftersträvas på frivillighetens väg och en kraftig upplysningsverksamhet i detta syfte igångsättas. Visserligen torde verkan av dylika åtgärder utan lagliga tvångsmedel knappast föra till målet, men om statsmakternas bifall till de ovan omtalade stadgandena icke kunde vinnas, så vore upplysningsverksamheten om möjligt än viktigare, vartill ej blott centralanstalten genom rådgivning och utgivna skrifter utan även lantbruksstyrelsen genom de under densamma direkt eller medelbart lydande lantbruksläroverk, undervisare och rådgivare borde kunna kraftigt medverka.

Med stöd av vad ovan anförts finge styrelsen tillstyrka bifall till den remitterade framställningen så till vida, att styrelsen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte

dels utfärda förbud mot försäljning av berberis och dess plantering annat än i offentliga botaniska trädgårdar på minst 200 meters avstånd från åkerfält,
dels föreslå riksdagen utfärdandet av en lag om skyldighet för jordägare att utrota berberisbusken på all mark, liggande inom 200 meter från åkerfält, samt
dels anbefalla lantbruksstyrelsen att söka genom under styrelsen lydande undervisare och genom hushållningssällskapens tjänstemän sprida upplysning om berberisbuskens skadlighet och önskvärdheten av dess utrotande.

Handlingarna i ärendet remitterades vidare till lantbruksakademien med anmodan att, efter hörande av akademiens vetenskaps- samt skogs- och trädgårdsavdelningar, däri avgiva utlåtande. Den 16 oktober 1916 avgav akademien det begärda utlåtandet, varvid fogades yttranden från

nämnda båda avdelningar inom akademien jämte två inom vetenskapsavdelningen avgivna särskilda meningar ävensom en mot akademiens beslut i ärendet avlämnad reservation.

Det från vetenskapsavdelningen inkomna yttrandet, som avgavs av därför utsedda kommitterade, hade följande innehåll:

Lantbruks-
akademiens
vetenskapsav-
delning.

»Kommitterade instämma till fullo med styrelsen för centralanstalten beträffande

önskvärheten av lagstiftning i berberisfrågan.

Kommitterade finna nämligen utrett:

1) att svartrosten inom stora och viktiga delar av landets sädesodlande områden alltjämt uppträder förhärjande på sädeslagen, i synnerhet havre och vete, samt förorsakar betydande nedsättning av skördens kvantitet och kvalitet, och att dess bekämpande därför är ett önskemål av mycket stor ekonomisk betydelse för landet;

2) att svartrostens uppträdande icke blott i hög grad *gynnas* genom förekomst av berberisbuskar i våra sädesodlande områden — en punkt, varom man sedan länge varit fullt ense — utan enligt utredning av professor E. Henning i Sverige och statskonsulenten J. Lind i Danmark i vårt klimat väsentligen *betingas* därav; det har nämligen icke med säkerhet kunnat visas, att svartrosten i vårt klimat kan överleva vintern på annat sätt än genom vintersporer, ej heller att dessa vintersporer direkt, med överhoppande av berberisbusken, kunna smitta säd;

3) att smitta utan förmedling av i vårt land förefintliga berberisbuskar visserligen i någon mån torde kunna äga rum genom spridning av sommarsporer i luften på långt avstånd från andra länder, men att denna smittokälla vid sidan om berberis ej torde spela någon ekonomisk roll, enligt här nedan i punkt 4) omnämnd erfarenhet från Danmark;

4) att svartrostens beroende av berberisbusken i vårt klimat empiriskt och på säkraste sätt visats genom den erfarenhet, som vunnits i Danmark, sedan lagstiftning om berberisbuskens utrotande år 1903 där införts. Såsom särskilt konsulenten Linds utredning av 1915 givit vid handen, har nämligen svartrosten gradvis försvunnit från Danmark, i den mån berberis där utrotats. De svåra svartrosthärjningar, som före berberislagens införande där förekommo, hava numera fullständigt upphört, och även lindrigare svartrostangrepp på säden äro sällsynta eller inträffa först så sent på sommaren, att de ej spela någon roll för i normal tid sådda sädesgrödor; endast där berberisbuskar ännu i något fall kunnat konstateras, förekommer ännu svårare angrepp av svartrosten. Berberisbuskens utrotande i Danmark har enligt Lind varit liktydigt med svartrostens utrotande.

Denna i Danmark nu vunna erfarenhet synes kommitterade vara att tillmäta den största och avgörande betydelsen, när vi uttala oss för lagstiftning angående berberis. Man kan på grund av denna erfarenhet hysa väl grundade förhoppningar om, att svartrosten även i vårt land skall kunna bringas att praktiskt taget försvinna, om berberisbuskarna utrotas. På bestämt och tydligt sätt talar även professor Hennings påvisande därav, att svartrosten hittills ej visat sig göra någon

skada i de landsdelar, speciellt Dalarna och Norrland, där berberis ännu endast förekommer sporadiskt såsom förvildad.

Kommitterade hysa vidare den på erfarenheter från Danmark och vårt eget land grundade bestämda uppfattningen, att berberisbuskens fullt effektiva utrotande endast kan ske med lagstiftningens hjälp. Man skulle visserligen kunna göra gällande, att utrotandet skulle kunna ske på upplysningens väg genom att utbreda allmän kunskap om berberisbuskens skadlighet och över huvud taget genom en planmässig bedriven propaganda i saken.

Att emellertid denna väg svårligen kan föra till målet framgår kanske bäst därav, att oaktat kännedomen åtminstone om berberisbuskens *skadlighet* sedan länge varit ganska allmänt förhanden i vårt land, denna dock ej ens kunnat föra dithän, att nyplantering av berberisbuskar i trädgårdar i våra bästa sädesdistrikt, t. ex. i Skåne, och i områden, där berberis förut ej förekommit, hindrats, utan försäljning och nyplantering av berberis alltjämt förekomma. Sedan förbud mot försäljning och nyplantering eventuellt utfärdats och lag, påbjudande buskens utrotande inom viss tid, stadgats, torde en planmässig upplysning och propaganda i olika län lika fullt behövas, för att lagen skall efterlevas; men denna propaganda har då, såsom förhållandena i Danmark tydligt visat, mycket större utsikter att leda till verkligt effektiva resultat, än om intet tvång samtidigt vore för handen. Kommitterade vilja därför sammanfatta sin uppfattning om önskvärdheten av lagstiftning i berberisfrågan sålunda:

a) berberisbuskens effektiva utrotande torde efter allt att döma kunna medföra svartrostens försvinnande, praktiskt taget, inom landet och medelst därigenom ökade sädesskördar tillföra vårt land stora ekonomiska värden;

b) detta effektiva utrotande torde endast kunna ske med lagstiftningens hjälp.
Vad vidare beträffar

lagstiftningens karaktär

hysa kommitterade den uppfattningen, att lagstiftningen i Sverige liksom i Danmark i princip bör gå ut på berberisbuskarnas fullständiga utrotande.

Centralanstaltens styrelse har visserligen hemställt, att lagen skulle innebära skyldighet för jordägaren att utrota berberisbuskar endast i de fall, att de befinna sig på mindre än 200 meters avstånd från sädesfält. Men att en sådan ofullständig utrotning icke för till målet, visar erfarenheten av de lagar, som utfärdats i mellersta Europa, låt vara att dessa lagar icke alltid med nödig stränghet blivit tillämpade.

Det har visserligen framhållits, att berberis själv ej skulle kunna smittas av svartrost från sädesfält på längre avstånd än 50 meter. Men detta torde praktiskt sett vara utan betydelse, emedan flera i närheten av berberis på dikesrenar, betesmarker etc. allmänt förekommande gräsarter bära svartrost, som kan övergå på berberis och från denna på sädesslagen. Avgörande blir därför, på huru långt avstånd berberisrostens sporer kunna smitta sädesfälten. Efter föreliggande erfarenheter från Danmark har man kunnat påvisa smitta från bestämda berberisbuskar på över en kilometers avstånd (Kölpin-Ravn), och enligt J. Lind har man t. o. m. innanför en radie av 25 km risk för smitta, som åtminstone under för rostens utveckling gynnsamma väderleksförhållanden kan medföra skada. Och då enligt Klebahn berberisbuskens sporer kunna förekomma högt uppe i luften, så beror det väsentligen på vindstyrkan, huru långt sporerne kunna föras omkring. Det har också framhållits, att under torra år fara för smitta från berberisbuskarna icke skulle

vara synnerligen stor. Detta är nog riktigt, men berör därpå, att berberisbusken, om torka råder, under tiden för dess lövsprickning ej plägar bli angripen av rost. Detta visar således ej, att berberisrostens sporer, då de förefinnas, under torr väderlek icke kunna spridas på längre håll, låt vara att sporerne under dylika förhållanden torde vara mindre grobara.

Kommitterade anse därför, att lagstiftningen bör i enlighet med professor Hennings förslag gå ut på berberis' fullständiga utrotande.

Vidare vilja kommitterade framhålla

vikten av lagstiftningens snara genomförande.

Såsom professor Henning redan framhållit, är faran med ytterligare uppskov i berberislagstiftningen den, att det, ju längre tiden går, blir förenat med allt större svårigheter och kostnader att utrota busken. Ett bevis för detta erhåller man bl. a. av J. Linds broschyr. På Möen kände man icke till svartrost före 1806. Första inplanteringen av berberis därstädes skedde 1798—1801. Då man blev övertygad om berberisbuskens skada, överenskom man 1815 att utrota busken. Rosten blev borta, då busken nedhöggs, men kom igen, då nya skott vuxit upp. Genom utrotningen var emellertid berberis försvunnen på Möen under 1840- och 1850-talen, och ännu 1879 funnos där endast några få individer. Dessa individer hade emellertid under de närmast följande tjugusex åren så förökats sig, att de 1905 funnos där i utrolig Mængde, vildtvoxande overalt, de skyder up som Paddehatte, hvor der bliver lidt Lys, og det vilde være praktisk umuligt at udrydde dem i Faldene og paa de med uigennemtrængeligt Enebærkrat bevoxede Kridtbakker.

I vårt land har också i flera landsändar, exempelvis omkring Sigtuna och Strängnäs, på Vikbolandet, i trakten av Huskvarna o. s. v. hunnit bilda sig en sådan massvegetation av berberis, att det redan nu är förenat med stora svårigheter att på sådana platser utrota busken, och det är naturligen att vänta, att svårigheterna och omkostnaderna med årens lopp skola bli allt större och större. Då man dessutom i Danmark, såsom redan anförts, vunnit så goda praktiska resultat, föreliggande ytterligare skäl för ett snabbt ingripande.

Kommitterade instämna också med professor Henning däruti, att i samband med lagstiftningens införande

offenligt understöd för berberisbuskens utrotande

må kunna beredas åt jordägare inom de län, där busken uppträder förvildad i större mängd eller till följd av växtplats i övrigt är särdeles svår att utrota. Understödet torde kunna utgå i form av utav riksdagen beviljade medel på ungefär samma villkor som bestämdes, då anslag ur den s. k. *utrotningensfonden* beviljades för ollonborrnas utrotande åren 1890—1908.

Utan möjlighet för erhållande av ett dylikt understöd synes det med den spridning, berberis numera i vissa trakter av landet vunnit, mången gång vara rent av obilligt att medelst lagstiftning tvinga den enskilde till utrotande av busken, som kan medföra avsevärda kostnader. Kommitterade äro nämligen av den uppfattningen, att buskens utrotande endast kan ske medelst dess uppdragning med lämpliga redskap eller medelst buskens dödande.

I samband därmed synes också skäligt, att den i lagen bestämda tidsfrist,

inom vilken busken skall vara utrotad, ej göres alltför kort. Den torde här i landet icke böra göras mindre än 5 år efter lagens utfärdande.

Undantag från lagen.

Berberisbusken må kunna förekomma i offentliga botaniska trädgårdar vid högre undervisningsanstalter, nämligen i enstaka exemplar, så placerade, att de komma så långt som möjligt från åkerfält samt omgivas av trädgrupper eller häckar, så att smitta genom kringflygande sporer i möjligaste grad förhindras.

Att ur andra synpunkter än undervisningens bibehålla berberisbuskar inom landet, därför synas inga tillräckligt vägande skäl tala, lika litet som konserverandet av vilda eller förvildade ogräs — med vilka berberis närmast kan jämnställas — väl på allvar skulle kunna ifrågasättas.

Att kommitterade slutligen omfatta kravet på

omedelbart förbud mot försäljning och nyplantering av berberisbuskar

är i betraktande av vad ovan anförts självklart och behöver ingen närmare motivering.

Sammanfattning.

Såsom sammanfattning av detta utlåtande vilja kommitterade uttala önskvärdheten därav:

1) att omedelbart förbud utfärdas mot försäljning och nyplantering av berberis vulgaris annat än i offentliga botaniska trädgårdar, förbundna med högre undervisningsanstalter;

2) att lag utfärdas om skyldighet för jordägare, resp. jordinnehavare att inom en viss angiven tidsfrist utrota berberis vulgaris på sin mark;

3) att offentligt understöd för berberisbuskens utrotande lämnas åt jordägare i de trakter, där den förekommer i större mängd och är svår att utrota;

4) att lagstiftningen åtföljes av åtgärder, som kunna sprida allmän upplysning om den stora ekonomiska betydelsen för den enskilde och för landet i sin helhet av berberisbuskens utrotande.»

*Reservationer
inom veten-
skapsavdel-
ningen.*

De inom vetenskapsavdelningen förekommande särskilda meningarna avgåvos av:

a) fyra ledamöter,

som voro eniga med avdelningens övriga ledamöter i avseende på ovanstående punkter 1 och 4 men ansågo, att uppfattningen om gagnet av en fullständig utrotning av berberis ej vore nog allmän och stadgad samt att möjligheten av ett absolut utrotningspåbuds genomförbarhet vore alltför oviss för att utfärdandet av ett dylikt för hela landet gällande påbud skulle vara lämpligt, vadan de i detta avseende tillstyrkte, att en lag om ovillkorlig utrotning av berberis genom vederbörande jordägares försorg och med 5 års frist på mark, som låge inom 200 meter från åkerfält, utfärdades att gälla endast för Skåne, där förhållandena torde vara gynnsammast för ett dylikt lagbuds genomförande, och att i övriga delar av landet av staten understödda försök anordnades på enstaka, därtill lämpliga områden för utrönande av möjligheten och verkningarna av ett fullständigt utrotande av berberis; samt

b) *f. d. professor J. Eriksson*, som i huvudsak yttrade följande:

Vid bedömandet av den ur flera synpunkter, däribland även i principiellt hänseende, ganska allvarliga frågan, huruvida en lagstiftning emot berberisbusken såsom skyddsåtgärd mot skador av svartrost å våra sädesakrar och betesmarker finge anses befogad och tillräddig, hade man i främsta rummet att för sig klargöra, vilken betydelse denna buske, enligt vad hittills anställda forskningar gäve vid handen, verkligen ägde såsom bärare och spridare av svartrost.

Anmärkningsvärt vore då till en början, att uti de förslag till lagstiftningsåtgärder, som framlagts dels av Malmöhus läns hushållningssällskap och dels av föreståndaren för centralanstaltens botaniska avdelning, denna sida av saken blivit uti motiveringen så gott som alldeles lämnad å sido.

Däremot hade Eriksson tid efter annan i utgivna skrifter behandlat frågan om berberisbusken såsom svartrostspridare. Så skedde år 1896 uti uppsatsen »Nya undersökningar rörande svartrostens specialisering, spridning och uppkomst». Äv där i detalj beskrivna studier och försök hade han dragit bland annat följande slutsatser: *att* det av svartrost gäves ett flertal biologiskt skilda former, vilka vore åtskilda icke blott uti sitt sommar- och vintersporstadium å gräsarterna, utan även i sitt skälroststadium å berberis; *att* då berberis vore bärare av ett flertal skilda æcidieformer, av vilka en motsvarade rågens och kornets svartrost, en annan havrens o. s. v., en rostig berberis endast kunde smitta den eller de sädesarter, till vilken eller vilka den föreliggande rostformen hörde; *att* svartrostens spridning från rostiga gräsarter till berberis, liksom även från denna buske till gräsarterna, åtminstone under vissa år stördes eller t. o. m. alldeles upphävdes icke blott genom ett skogsbälte av jämförelsevis ringa (100 meters) genomskärning, utan även genom rätt obetydliga (10—25 meters) öppna avstånd; *att*, om man ginge utöver en berberisbusken omgivande cirkel med 25 meters radie, man funne svartrosten uppträda nästan liktidigt på alla avstånd, blott något olika efter plantornas olika yppighet, och detta så, att de yppigaste plantorna bleve först rostiga; *samt att* detta av närbelägen berberis oberoende, ungefär liktidiga framträdande av de första rostsåren, liksom ock vissa olikheter i dessa sårs lokalisering i närheten av berberis och längre från densamma, berättigade till den hypotesen, att i stort sett de första rostsåren mestadels hade för sin uppkomst att tacka, icke ett närmare eller fjärrare grannskap av berberis, varken direkt eller indirekt, utan en inre sjukdomskälla i gräsplantan själv.

Nio år senare (1905) behandlades samma fråga utförligt i två skrifter, den ena titulerad »Ueber das vegetative Leben der Getreiderostpilze. IV. Puccinia graminis in der heranwachsenden Getreidepflanze», den andra »Zur Frage der Entstehung und Verbreitung der Rostkrankheiten der Pflanzen». En sammanfattning av nyvunna resultat samt av berberisfrågans därmed inträdda allmänna läge gavs året därpå (1906) dels uti den botaniska årsberättelsen av samma år, dels uti ett meddelande om »Den rätta betydelsen av berberisbusken såsom spridare av sädesrost», intaget uti en vid lantbruksmötet i Norrköping framlagd broschyr.

Det måste förefalla anmärkningsvärt, att ingen av dessa skrifter, ehuru i vårt land utgivna (dels uti lantbruksakademiens handlingar och tidskrift, dels uti vetenskapsakademiens handlingar och arkiv för botanik) och avhandlande i vårt land gjorda iakttagelser, blivit av förslagsställarna begagnade, ja, att ingendera av dem röjde någon som helst vetskap om arbetenas tillvaro, och dock gällde det en lag-

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 1 saml. 178 häft. (Nr 199.)

stiftning för vårt land. Envar, som ville göra sig mödan att genomläsa de nämnda uppsatserna, skulle finna, att från dem ej kunde hämtas några stöd för en så besvärlig och kostsam åtgärd som lagstiftning med ty åtföljande övervakande av lagens helgd — men väl tvärtom.

Det hade uti ena förslagsskrivelsen sagts, att »man hade menat, att svartrosten kunde fortleva oberoende av berberis, under det att erfarenheterna avgjort pekade i annan riktning». Eriksson antog, att detta yttrande åsyftade den av honom först 1897 löst skisserade, sedermera under åren 1900—01 utförligare motiverade och slutligen från och med år 1903 uti skriftserien »Ueber das vegetative Leben der Getreiderostpilze» i ny gestalt utformade s. k. mykoplasmateorien, enligt vilken huvudkällan till sädesrosten vore att söka uti ett i utsädeskornet självt förborgat, från moderplantan nedärvt sjukdomsfrö. På grund av detta hans antagande kunde Eriksson ej underlåta att med några ord vidröra även denna sida av saken. Det vore en sanning, att denna teori mött mycken motsägelse, och detta i talrika fall utan att man ens satt sig in uti den, och över detta motstånd vore ju ej så mycket att undra, då densamma hotade att väsentligen kullstörta den allmänna grundval, varpå nu rådande uppfattning rörande växtsjukdomars uppkomst och spridning vore byggd. Talrika vore visserligen de ansatser, som från olika håll gjorts att vederlägga än en, än en annan lösryckt detalj ur denna teori. Men lika sant vore, att trots alla dessa försök teorien ej blivit i någon enda detalj av vikt vederlagd eller ens rubbad, utan fastmera genom nya studier ytterligare stadfast.

Såsom motiv för det framburna lagförslaget hade man så gott som uteslutande åberopat sig på dels vissa särskilt under de sista åren utförda undersökningar över å ena sidan förekomsten av berberis, vild eller odlad, och å den andra av svartrost inom olika delar av vårt land, dock utan något bestämt påvisande av de båda förekomsternas inbördes samhörighet, dels — och här vore tydligen huvudmotivet att söka — på erfarenheter, som uppgaves vara vunna uti Danmark och som sattes i samband uteslutande med en därstädes år 1903 utfärdad berberislag. De förstnämnda undersökningarna hade enligt ordalydelsen i förslagsskrivelsen visat, dels »att i stora sträckor av vårt land svartrosten ännu icke spelar någon ekonomisk roll» — vadan alltså en lagstiftning här bleve att anse allenast som en preventivåtgärd — dels »att berberisbusken såsom förvildad uppträder mera allmänt blott inom vissa begränsade områden inom några landskap». Man kunde med skäl fråga, om dessa undersökningsresultat verkligen utgjorde några talande skäl för en svensk lagstiftning. Och vad anginge den från Danmark omförmälda erfarenheten, så åberopades särskilt ett kategoriskt uttalande av danske statskonsulenten J. Lind, så lydande: »Det ligger efter min Mening et fuldgyldigt Bevis for, att Sortrusten under vore Bredegrader er absolut avhengig av Berberisbusken».

Eriksson hade givetvis ingen rätt att draga i tvivelsmal riktigheten i uppgiften om att svartrosten under det senaste årtiondet varit obetydlig å de danska sädesåkrarna. Icke heller ville han fränkänna berberisutrotningen all andel i den angivna förbättringen. Den, som tillskreve denna utrotning allt, gjorde sig dock skyldig till en högst betydande och vilseledande överdrift. Han förbisåge alldeles, att det funnes förutom värds-kifteslagen även andra naturlagar, som gällde för svartrosten såväl som för övriga sädes- och gräsrostartar, ja, för alla parasitsvamparter. En bland dessa lagar vore den, att varje svampart hade sitt speciella utbredningsområde och att särskilt mot periferien av detta område väderleks- och andra bredd-

gradsfaktorer inverkad på ett avgörande sätt. Att svartrosten å sädesarterna i Norrland spelade en underordnad roll, ehuru berberis där förekomme ymnigt, torde helt säkert bero därpå, att densamma såsom sädesförstörare där befunne sig på en utkant av sitt område, alldeles som i. ex. havrekronrosten i Stockholmstrakten eller rajröskronrosten norr om Skåne, oaktat vägtorn ingalunda saknades inom områdena. Men även inuti ett område kunde tillfälliga eller bestående förändringar inträffa. Så uteblev vid Experimentalfältet under den värme- och regnfattiga sommaren 1902 havresvarrosten så gott som alldeles, och ett liknande uteblivande omtalades från vissa ställen i Danmark år 1911. I Tyskland syntes havresvarrosten hava under sista artiondet uppträtt mindre svart än förut, trots där ingen större utrotning av berberis ägt runn, men hade på samma gång havrekronrosten visat en ökad livskraft. En viss periodicitet i de olika rostarternas härjningar syntes ock vara ofrånkomlig. På sådant sätt ville Eriksson förklara det förhållandet, att vetegulrost uppträdde vid Experimentalfältet ojämförligt svagare under första decenniet av innevarande sekel än under sista decenniet av det gångna, och detta oaktat samma vetesorter varit därstädes i odling hela tiden.

Redan de nu anförda exemplen torde vara tillräckliga att visa, huru invecklat sädesrostproblemet i själva verket vore, och storligen toge den miste, som föreställde sig, att svartrosten å våra sädesåkrar och betesmarker skulle bliva röjd ur världen genom en om än aldrig så fullständig utrotning av berberis. Insikten härom hade också börjat bliva annorstädes mer och mer allmän. Inom andra länder än Danmark hade man börjat övergiva den gamla föreställningen om berberisbuskens skälrost såsom en nödvändig länk i svartrostens utvecklingskedja. Man hade alltmera kommit till klarhet därom, att huvudkällan till svartrosten, liksom till de övriga sädesrostarternas, vore att söka uti ett i utsädeskornet självt förborgat, från moderplantan nedärvt sjukdomsfrö. Meningsskiljaktighet rådde allenast om, i vilken form detta sjukdomsfrö där förekomme, såsom sporer och mycelium eller såsom plasma.

Eriksson hade framhållit, att frågan om lagstiftning mot berberisbusken även kunde hava eller få en principiell betydelse. Beslöte man nämligen nu en sådan lagstiftning, så måste man också bereda sig på, att förslag kunde framkomma om en snarlik lagstiftning för att utrota vissa strävbladiga åkerogräs (*Anchusa*, *Lycopsis*, *Cynoglossum* m. fl.) för att skydda rågen mot brunrost, eller vägtorn för att skydda havre, rajrösk, ängskavle, ängssvingel o. s. v. mot kronrost eller vårtörel för att skydda ärter, klöver, luzern m. fl. baljväxtarter mot å dem uppträdande rostsvamparter. I själva verket inginge också i den redan gällande danska berberislagen påbud om utrotning av vägtorn och vårtörel, och förslag eller antydningar om en ytterligare utvidgning av lagstiftning till nu nämnda och ännu flera fall hade förekommit icke allenast vid internationella lantbrukskongressen i Haag år 1891 (av E. Rostrup) utan även i allra nyaste tid, 1915 (av J. Lind).

På grund härav och då Eriksson ansåge, att en lagstiftning av det slag, som blivit ifrågasatt, ej bjöde någon garanti för svartrostens avtagande i någon som helst proportion till de kostnader och de besvärligheter, som bleve oskiljaktiga från lagens genomförande och vidmakthållande, och då slutligen, såsom centralanstaltens styrelse alldeles riktigt uti sitt utlåtande yttrade, »erfarenheten icke visat, att berberis medför någon större fara för rostens spridning annat än till närbelägna åkerfält», så kunde Eriksson för sin del ej tillstyrka det framlagda lagförslaget. Med den känne-

dom, han hunnit i ämnet förvärva sig, ansåge han, att de åtgärder, som borde från det allmännas sida ifrågakomma, borde inskränkas till följande:

1:o) att Kungl. Maj:t måtte lämna åt lantbruksstyrelsen i uppdrag att till jordbrukarna inom landets alla sädesodlande bygder låta utgå genom hushållningssällskapen en uppmaning, att envar sädesodlare för minskande av svartrostskador å sädesåkrar och betesmarker låte sig angeläget vara att utan uppskov bortskaffa inom ett avstånd av åtminstone 200 meter från sädesåker eller betesmark alla berberisbuskar, som växte

a) utefter järn- och andra vägar samt vid järnvägsstationer,
b) i trädgårdstäppor och mindre trädgårdar samt i utkanterna av större trädgårdar, samt

c) i utkanterna av skog;

2:o) att Kungl. Maj:t måtte ställa till lantbruksstyrelsens förfogande ett visst penningbelopp, ur vilket, efter gjord och av ortsmyndighet vederbörligen tillstyrkt ansökan, belöningar finge tilldelas personer, som på ett förtjänstfullt sätt verkställt utrotning av berberis å platser av ovan angiven natur; samt

3:o) att Kungl. Maj:t måtte utfärda förbud för landets trädskolor, vid äventyr av bestämt vite, att tillhandahålla och försälja berberisplantor (*Berberis vulgaris*) ävensom förbud mot införande från utlandet av dylika plantor.

Å andra platser, varest berberisbusken vore att betrakta såsom oskadlig, kunde den däremot gärna få stå kvar. Till sådana platser vore att räkna parker och trädgårdsanläggningar inuti städer och inuti villasamhällen, där ingen sädesodling förekomme — varest särskilt den rödblådiga varieteten blodberberis blivit en omtyckt prydnadsbuske — ävensom med vild berberis beväxta platser djupt inne i skog, fjärran från odlade fält, samt de inre delarna av större trädgårdar på landet.

Skogs- och trädgårdsavdelningens yttrande innelöll i huvudsak följande:

Skogs- och
trädgårdsav-
delningen.

Avdelningen biträdde för sin del åsikten, att *Berberis vulgaris* och dess varieteter ej hädanefter borde få försälas eller planteras inom landet, och detta så mycket hellre som, efter vad kompetenta trädgårdsmän meddelat, dessa växter allaredan så gott som försvunnit ur plantskolorna, i det att huvudarten nästan alls icke efterfrågades och den rödblådiga varieteten väl planterades i en viss omfattning, men dock ej vore någon betydande handelsvara. Förbud mot handel med dessa växter skulle därför knappast vålla någon handelsträdgård i riket ekonomisk olägenhet, och sagda förbud för såväl försäljning som plantering, inklusive påbud om utrotning av all odlad *Berberis vulgaris*, borde därför kunna utan dröjsmål omedelbart utfärdas.

Avdelningen anslöte sig även till den åsikten, att berberis och dess varieteter skulle få odlas i offentliga botaniska trädgårdar under iakttagande av sådana försiktighetsmått, att ingen skada därigenom förorsakades på närbelägna åkerfält. Det kunde invändas, att en växt, som i allmänhet borde utestängas från landet, ej heller behövde en plats i en botanisk trädgård, men berberis erbjöde dock ett viktigt och lärorikt undervisningsföremål dels för kännedomen om skälrosten (*Aecidium berberidis*), dels för den egendomliga bladmetamorfosen, varigenom tornarna uppkommit, dels även för ståndarsträngarnas känslighet och rörelsefenomen.

Det hade vidare ifrågasatts, att ej blott odlad, utan även vildväxande berberis skulle inom en viss tidrymd utrotas inom landet. Med avseende på denna fråga ansåge avdelningen, att sädesodlingens betryggande ovillkorligen fordrade berberisbuskens effektiva utrotande i alla trakter och i alla lägen, där dess förekomst kunde hota åkerfälten med svartrost, och avdelningen anslöte sig därvid till den mera moderata åsikt, som styrelsen för centralanstalten företrädde, nämligen att jordägare blott borde åläggas att utrota vildväxande berberis på mark, som låge inom visst avstånd från åkerfält. Detta avstånd, som av styrelsen sattes till 200 meter, torde av praktiska skäl böra bestämmas till cirka 200 meter. Avdelningen ansåge nämligen, att ett avstånd av 200 meter vore, då det gällde normala förhållanden, snarare för högt än för lågt tilltaget och att ett eventuellt misstag på några få meter ej vore av nämnvärd betydelse för svampsjukdomens överförande, under det att en viss amplitud i bestämmelsen vore ägnad att bereda jordägaren större trygghet mot vite och tadel än fastsläendet av ett exakt minimum av 200 meters avstånd.

Avdelningen förordade utan tvekan, att nu anförda bestämmelser — såväl förbudet mot berberisbuskens försäljning och plantering som påbudet om dess utrotning i förut nämnd omfattning — utfärdades i form av lag. Genom landets stora utsträckning samt folkets lynne och vanor försvårades kontrollen över dessa bestämmelsers åttlydande, men de skulle med säkerhet tagas mera på allvar, om de ägde karaktären av lagbud. Med avseende på lag om borttagandet eller utrotningen av vildväxande berberis borde medgivas en övergångstid av 5 år.

Då avdelningen ej ansett sig böra tillstyrka berberisbuskens totala utrotning och förstöring utan blott inom områden av cirka 200 meters avstånd från åkerfält, ansåge den sig kunna avstyrka, att offentligt understöd lämnades jordägare i och för växtens borttagande, och ansåge, att detta borde kunna bäras av honom personligen. Härtill föreläge så mycket större skäl, som tvivelsutan praktiska svårigheter skulle yppa sig vid utmätandet av understöd för ett så oberäkneligt arbete som uppgrävning av ett större berberissår med den mäktighet och styrka ett sådant kunde uppnå i vissa lundassociationer. Nämnda arbete borde i så fall till sin kostnad på förhand värderas, vilket å varje jordbruksfastighet, där berberis förekomme, krävde undersökning genom kompetenta personer samt ersättning även för dessas arbete.

Såsom sammanfattning av detta yttrande finge avdelningen alltså förorda:

1) att all försäljning och plantering inom landet av berberis vulgaris och dess varieteter omedelbart förbjödes, varjämte all odlad berberis borde så snart ske kunde borttagas genom upptryckning, men att berberis finge odlas i offentliga botaniska trädgårdar under sådana försiktighetsmått, att svartrost ej därigenom åsamkades närbelägna åkerfält;

2) att vildväxande berberis utrotades på all mark, som låge inom cirka 200 meters avstånd från åkerfält, att detta utfördes av markägaren på egen bekostnad och att en övergångstid av 5 år stadgades för utförandet härav; samt

3) att nu nämnda bestämmelser utfärdades i form av lag.

Lantbruksakademien yttrade i sitt utlåtande följande:

Lantbruks-
akademien.

De, som deltagit i de båda avdelningarnas behandling av ifrågavarande ärende, liksom också de, som uttalat sig därom, då ärendet förevar inom akademien, hade

i allmänhet varit eniga i uppfattningen om den stora skada, som berberisbusken kunde göra såsom förmedlare av svartrosts spridande till säden. Jämväl professor J. Eriksson, vilken ansåge, att svartrosten även i vårt land liksom i sydligare områden sprede sig också utan berberis som förmedlande länk, hade anslutit sig till de övriga uttalandena om berberisbuskens skadlighet som rostspridare samt yrkat på åtgärders vidtagande genom statsmyndigheternas försorg för berberisbuskens undanrödjande från sädesodlade fälts närhet.

Den åtgärd i nämnda syfte, som lättast skulle kunna genomföras, vore förhindrande genom lagstiftning av all försäljning och plantering av berberisbuskar eller införsel av sådana från utlandet; och om önskvärdheten av lagbud i detta hänseende vore alla, som yttrat sig i frågan, eniga. Däremot hade meningsolikhet yppat sig angående frågan i vilken mån utrotande eller bortskaffande av vilt växande berberis från fältens närhet kunde väntas förekomma eller minska skada av svartrost och om möjligheten att genom lagbud framtvinga en utrotning av så förekommande berberisbuskar.

Akademien hade för sin del beslutat att med anledning av den nu förevarande remissen uttala önskvärdheten därav:

1) att omedelbart förbud utfärdades mot försäljning och nyplantering av berberisbuskar (*Berberis vulgaris*) annat än i offentliga botaniska trädgårdar, förbundna med högre undervisningsanstalter:

2) att likaså lag med påbud om ovillkorlig utrotning av berberis genom vederbörande jordägares försorg och med 5 års frist på mark, som låge inom 200 meter från åkerfält, utfärdades att för de särskilda hushållningssällskapen träda i tillämpning efter sammanstående framställningar därom av vederbörande hushållningssällskap och landsting:

3) att i olika delar av landet av staten understödda försök anordnades på enstaka, därtill lämpliga områden för utrönande av möjligheten och verkningarna av ett fullständigt utrotande av berberis; samt

4) att lagstiftningen åtföljdes av åtgärder, som kunde sprida allmän upplysning om den stora ekonomiska betydelsen för den enskilde och för landet i dess helhet av berberisbuskens utrotande.

Erikssons reservation

I reservation mot akademiens i dess utlåtande innefattade beslut upprepade Eriksson sin inom vetenskapsavdelningen avgivna särskilda mening samt yttrade därjämte bl. a. följande:

»Bland de skäl, som anförts för den ifrågasatta lagstiftningen och som jag i det föregående ej berört, förekommer särskilt ett uttalande, som jag ej vill med tystnad alldeles förbigå, då detsamma, enligt min erfarenhet, här icke alls kan såsom skäl användas. Det säges uti Malmöhus läns kommittéutlåtande av den 15 juni 1915, att 'de genom berberis' förvållande tidigt på sommaren angripna höstvetefälten efterhand kunna bliva farliga smittohärddar för senare sädesgrödor, särskilt av vårvete', och att därför 'angrepp av svartrost i själva verket utgör ett av de icke minst väsentliga hindren för den numera av flera skäl särdeles önskvärda utvidgningen av vårveteodlingen på länets bördiga jordar'. Jag vill här mindre fästa mig vid talet

om att höstvetefälten 'tidigt på sommaren' bliva angripna av svartrost, en uppgift som näppeligen kan vara allvarligt menad, då tidpunkten för denna rostarts framträdande i vårt land inträffar först vid mitten eller mot slutet av juli månad, om man undantager de sparsamma fall, då den kan visa sig på brodden kort efter snöns bortgång på våren för att mycket snart därifrån försvinna, eller de fall, då inuti eller invid en berberisbuske uppskjutande grässtrån av t. ex. vitrot (*Triticum repens*) kunna uppvisa frambrutna svartrostsår redan första veckan av juli. Fastmera vill jag fästa mig vid uppgiften om svartrostens spridning från höstvetet till vårvete såsom ett hinder för utvidgad vårveteodling. Uti ett år 1906 utgivet arbete (Ueber das vegetative Leben der Getreiderostpilze, IV, sid. 16—17) har jag lämnat en översiktsplan över fördelningen av höst- och vårsäd å botaniska försöksfältet vid Experimentalfältet under 5-årsperioden 1892—96 samt framhållit, hurusom, aldeles oberoende av det under de olika åren växlande avståndet dels mellan höst- och vårsäd inbördes dels från ett nära befintligt berberisbuskage, såväl det första utbrottet som det snart därpå uppnådda intensitetsmaximum av svartrost alltid inträffade 2—3 veckor tidigare på höstvetet än på vårvetet. Detta visar, att den huvudsakliga källan till sjukdomen måste vara att söka inom växten själv och att utbrottet måste sättas i samband med ett visst utvecklingsstadium av plantorna vid tiden för utbrottet. Sjukdomens intensitet och förstörelseförmåga bero i allra främsta rummet på i vad mån de lokala förhållandena å växtplatsen i sig äro gynnsamma eller ogynnsamma att bringa det inom plantan slumrande sjukdomsfröet till mognad och utveckling och först i andra rummet på utifrån tillförda smittämnen.

Jag ber slutligen att få till stöd för min här uttalade åsikt fästa uppmärksamheten vid erfarenhet, som inom en för svartrost svårt utsatt trakt av vårt land vunnits rörande verkningarna av verkställd berberisutrotning. Godsägaren greve Philip Klingspor a Ekenäs, Ringstorp i Östergötlands län, meddelade vid lantbruksakademiens majsmanträde 1916, att han å sin egendom verkställt omfattande och kostsamma utrotningar av berberis, men ej sett några verkningar av utrotningen, utan hade å de ifrågavarande platserna svartrosten härjat lika svårt efter som före utrotningen. Och uti skrivelse av den 6 september 1916, skrivelsen föredragen vid lantbruksakademiens sammanträde den 11 i samma månad, anför samme person följande: 'Rosten här angriper svårast havren och har hos mig i år härjat mera på de trakter, där det icke finnes någon berberisbuske på flera kilometers avstånd från åkern, än å de trakter, där berberisbusken förekommer på närmare håll. Jag har på de jordar, där havrerosten förut uppträtt svårast, använt korn i stället för havre och funnit, att rosten ej hindrat utvecklingen av kornets kärna. Kan man därför använda sädesslag, som tidigare gå till mognad än havren, har jag funnit, att man kan göra sig mindre beroende av de skador, som rosten förorsakar växterna. Att stifta en lag, som på ett kraftigt sätt skulle ingripa på jordägarens rätt och frihet, anser jag ej av behovet påkallat. Man skulle säkerligen härmed använda större våld än nöden krävde och ej vinna det mål man eftersträvar.'»

I detta sammanhang må nämnas, att professor Henning i en år 1917 utgiven broschyr »Berberislagstiftningen och mykoplasma-teorien» (särtryck ur »Tidskrift för lantmän» för nämnda år) i anledning av det utav Eriksson citerade uttalandet av greve Klingspor åberopade ett intyg

av assistenten vid centralanstaltens botaniska avdelning filosofie doktor Thore Lindfors. Däri anföres följande:

»På uppdrag av professor E. Henning besökte undertecknad den 16 december 1916 greve Ph. O. L. Klingspors gods Ekenäs, beläget nära Ringstorps station i Östergötland, i ändamål att söka utröna berberisbuskens eventuella förekomst å nämnda gods och angränsande egendomar.

Jag konstaterade därvid, att å de strax nordväst om slottet belägna backarna verkliga snår av berberisbuskar förekommo. Dagen före mitt besök hade kullhuggning av buskarna påbörjats och fortgick ännu. Endast genom landsvägen skildes snåren från en åker, där under 1916 vete odlats. Från denna plats gick jag rakt mot norr längs de lövängsbackar, som ligga nära gränsen mot Svenneby. I dessa iakttog jag här och där enstaka berberisbuskar. Vid det väggors, där vägen från Ekenäs stöter till vägen Örtomta—Björnsäter, fann jag åter i en tallbacke massor av berberisbuskar. Omedelbart omkring denna backe utbredde sig vida åkerfält, hörande till Ekenäs gods.

Av inspektoren på Ekenäs, vilken förut varit anställd vid det i öster angränsande godset Sörby, erhöll jag upplysningen, att å Sörby berberisbusken förekommer mycket rikligt. Följden har också blivit, att man på Sörby ej lär kunna odla havre för svartrostens skull. Då Ekenäs som ett relativt smalt band sträcker sig utmed Sörby, utgöra helt säkert berberisbuskarna på den sistnämnda egendomen en fara för sädesodlingen även på Ekenäs.

Experimentalfältet den 18 december 1916.

Thore Lindfors.»

På grund av detta intyg torde anledning finnas att antaga, att jämväl på egendomen Ekenäs svartrostens härjningar haft samband med förekomsten av kvarstående berberisbuskar.

*Stockholms
läns hushåll-
ningsällskap
m. fl.*

I särskilda, till Kungl. Maj:tt ingivna skrivelser hemställde vidare Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Örebro läns hushållningssällskap samt Västmanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott ävensom Östergötlands lantbruksklubb om åvägbringande av effektiv lagstiftning angående berberisbuskens utrotande inom landet. I skrivelserna åberopades svartrostens härjningar å säden under de senare åren, särskilt år 1916, samt de gynnsamma erfarenheter, som vunnits av andra länders, i synnerhet Danmarks, lagstiftning mot berberisbusken. Härjämte uttalades i några av skrivelserna den åsikten, att målet icke kunde ernås på övertygelsens väg eller genom enskilda överenskommelser, enär arbetet med berberisbuskens utrotande bleve i många trakter förenat med betydliga kostnader och enär den enskildes åtgärder bleve för honom förgäves, om hans grannar av olika skäl icke företog något i samma riktning. Angående lagstiftningens omfattning anhöll Stockholms läns hushållningssällskap, att den måtte avse alla sådana platser, där

berberisbuskar kunde antagas främja svartrostens spridning på kulturväxterna, och Södermanlands läns hushållningssällskap förklarade sig anse, att då i Sverige berberisbusken huvudsakligen förekomme på öppna platser och i utkanterna av hagar och skogar, men avtog i antal ju längre man komme in i dessa, samt då busken, även om den här och där skulle förekomma på öppna platser några hundra meter in i skogen, knappast torde kunna därifrån sprida sina fördärvbringande sporer, behövde utrotningen icke sträcka sig till längre avstånd från åker än 300 meter. Än vidare framhöll sistnämnda hushållningssällskap, att då berberisbuskens förekomst vore så ojämn och följaktligen mången jordinnehavare komme att få underkasta sig ett högst betungande arbete för utrotande av berberisbuskar till gagn huvudsakligen eller uteslutande för andra, syntes nämnda arbete icke böra åläggas jordbrukare annorledes än mot ersättning av allmänna medel, därvid ersättningens storlek borde bestämmas med hänsyn till arbetets omfång och den nytta därav, som beräknades komma den egna eller grannarnas åkerjord till godo, varjämte arbetets planläggning, tillsynen över dess utförande och bestämmandet av ersättningens storlek borde uppdragas åt hushållningssällskapen genom deras underavdelningar i de särskilda orterna.

Till följd av remiss har lantbruksstyrelsen yttrat sig i detta ärende den 16 januari 1918 och därvid överlämnat en skrivelse från Västmanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, vari hemställts, att lagstiftningsåtgärder för berberisbuskens utrotande måtte snarast möjligt vidtagas.

Lantbruks-
styrelsen.

För egen del har lantbruksstyrelsen anfört:

»Genom de utredningar, som i ärendet verkställes, anser lantbruksstyrelsen framgå, att berberisbusken är den ojämförligt svåraste spridaren av den för sädesarterna synnerligen förödande svampsjukdomen svartrost, samt att erfarenheten visat, att utrotandet av berberisbusken väsentligen minskat faran för spridningen av denna växtsjukdom. Ett dylikt utrotande kan emellertid icke tänkas komma till stånd på frivillighetens väg, utan torde härtill lagstiftningen behöva anlitas. Någon fakultativ rätt för hushållningssällskap eller landsting att inom vissa områden låta utrotandet komma till stånd anser lantbruksstyrelsen icke medföra tillräcklig trygghet för åtgärdernas vidtagande, utan anser lantbruksstyrelsen, att i lag bör bestämmas skyldighet för jordinnehavare att å mark, belägen på mindre avstånd än 200 meter från åker, utrota berberisbusken. Till förekommande av misstag, rörande vilken berberisart, som avses, bör i lagen berberisbusken angivas även med sitt latinska namn, *Berberis vulgaris*. De övriga åtgärder, som föreslagits eller eljest kunna ifrågakomma till vinnande av ifrågavarande ändamål, synas böra anstå, tills frågan om lagstiftning i ämnet blivit avgjord.»

Departements-
chefen.

Av den utredning angående sambandet mellan berberisbusken och svartrosten, som förebragts i ovan återgivna handlingar, torde framgå, att även om man ej skulle vilja gå så långt som att påstå, att svartrostens uppträdande betingas utav förekomsten av berberisbusken, så torde man dock i allt fall med säkerhet kunna göra gällande, att svartrostens utbredning under vår breddgrad i väsentlig mån gynnas därav. Härom synas också de sakkunniga vara ense. Sålunda vill ju ej heller professor Eriksson fränkänna berberisbuskens utrotande all andel i det gynnsamma resultatet av lagstiftningen mot berberis i Danmark; han endast anser, att vetenskapsavdelningens radikala förslag ej erbjuder någon garanti för svartrostens avtagande i sådan utsträckning, att därmed skulle uppvägas de kostnader och besvärigheter, som av förslaget genomförande skulle föranledas. I överensstämmelse med denna sin uppfattning har ju professor Eriksson ock föreslagit åtskilliga, fast ej så vittgående, åtgärder från det allmännas sida till bekämpande av berberisbuskens förekomst.

Då det synes ådagalagt, att berberisbusken är ett för sädesskördarna i landet mycket farligt ogräs, lärer det också vara oundgängligen nödvändigt att vidtaga åtgärder, varigenom densamma i görligaste mån oskadliggöres. I likhet med lantbruksakademien och lantbruksstyrelsen anser jag emellertid åtgärderna härutiinnan böra inskränkas till att avse den vanliga arten av berberis, vars latinska namn är *Berberis vulgaris*. Jag har inhämtat, att professor Henning delar denna mening.

Att frågan om berberisbuskens utrotande icke torde kunna överlämnas endast åt det enskilda initiativet, synes mig vara tydligt. Ett dylikt bleve nog ofta utan avsedd nytta, såvitt ej jämväl grannen utrotade sina berberisbuskar, och någon slags överenskommelse grannarna mellan vore säkerligen endast i undantagsfall att påräkna, enär utrotningsarbetet i allmänhet torde komma att tynga ganska ojämnt. Vid sådant förhållande har det synts mig obetingat nödvändigt, att de bestämmelser i ämnet, som i första hand böra ifrågakomma, utfärdas i lagstiftningsväg. Inom jordbruksdepartementet har därför utarbetats förslag till bestämmelser i ämnet, vilka sammanförts i ett förslag till lag om utrotande av berberisbuskar å viss mark; och må det nu tillåtas mig att redogöra för de synpunkter, som i huvudsak varit bestämmande vid förslaget upprättande.

Huvudstadgandet i den föreslagna lagen syftar, såsom dess rubrik angiver, till att berberisbusken skall i görligaste mån utrotas. Detta är naturligtvis det enda fullt effektiva sätt, som för vinnande av målet — svartrostens bekämpande — står till buds, såvitt angår nämnda buske.

Råda ej skiljaktiga meningar härom, kan det å andra sidan vara tveksamt, hur pass omfattande påbudet bör göras. I Danmark gäller ju, att berberisbuskar i allmänhet endast må finnas i botaniska trädgårdar, förbundna med undervisningsanstalter, ett stadgande, vilket alltså i stort sett innebär, att berberisbusken skall utrotas, varhelst den förekommer. Av ett så vidsträckt stadgande har man givetvis rätt att vänta sig gynnsamma resultat. Dessa hava ej heller uteblivit: svartrostens härjningar hava mer och mer avtagit, allteftersom berberisbuskarna försvunnit, och numera lärer svartrosten icke spela någon som helst ekonomisk roll i Danmark. Ett så vidsträckt påbud torde emellertid knappast vara erforderligt i Sverige och skulle för övrigt hos oss i tillämpningen vålla stora svårigheter. Ej heller synes den norska lagen, enligt vilken ägare eller brukare av jord har rätt att påfordra, att berberisbuskar, som finnas inom ett avstånd av 300 meter från egendomens gränser, skola avlägsnas, böra tjäna till efterföljd här i landet.

Vid bestämmandet av påbudets omfattning torde kravet åtminstone att börja med ej få sträckas längre än att berberisbusken skall utrotas å sådan mark, varifrån busken lätt kan fortsprida sin rostsmitta till åkerfält. Nu är det så, att berberisbuskar mera sällan förekomma djupt inne i en skog; skulle så undantagsvis vara förhållandet, torde de omgivande träden utgöra tillräckligt skydd mot rostsmittans spridning genom vinden. I stället förekomma berberisbuskarna i skogarnas utkanter, i backar nära sädes- eller betesfält, särskilt utmed järnvägar, landsvägar, diken o. d., varjämte de i odlat tillstånd förekomma i synnerhet i trädgårdar och vid järnvägsstationer. Från dylika platser kan naturligtvis rostsmittan lätt blåsa ut över sädesfälten. Med utgångspunkt härifrån har därför i lagförslaget stadgats, att åtgärder för utrotandet av berberisbuskar skola begränsas att avse mark, belägen på mindre avstånd än 200 meter från åker. Med ett dylikt stadgande, som överensstämmer med vad centralanstaltens styrelse och lantbruksakademien härutinnan föreslagit, torde tillfredsställande skydd mot faran från berberisbuskarna kunna vinnas.

Att även föreskriva utrotningsskyldighet inom visst avstånd från betesmark kan jag åtminstone för närvarande icke tillstyrka. Behovet av ett sådant stadgande är givetvis mycket mindre och det möter för övrigt stora svårigheter att bestämt avgöra omfattningen av begreppet betesmark.

Givetvis bör ett påbud om utrotande av berberisbuskar å viss mark kompletteras med stadgande angående förbud mot att sälja och plantera sådana buskar annat än möjligen i vissa särskilda fall. Då det emellertid torde tillkomma Kungl. Maj:t att i administrativ väg meddela dylikt

stadgande, har i förslaget intagits allenast en erinran härom. Varder förslaget upphöjt till lag, torde jag få återkomma till ämnet.

I enlighet med lantbruksakademiens med fleras hemställan har undantag från utrotandet gjorts för berberisbuskar i botaniska trädgårdar, som äro förbundna med högre undervisningsanstalter, såsom universitet och lantbruksinstitut m. fl. I dylika trädgårdar torde alltså berberisbuskar kunna få stå kvar. Jag utgår härvid från att vederbörande föreståndare vidtaga nödiga försiktighetsmått, så att närbelägna åkerfält ej åsamkas svartrost av buskarna.

Vidare ber jag få framhålla, att det nu föreslagna stadgandet om åtgärder för utrotande av berberisbuskar å viss mark synes böra träda i tillämpning allenast i sådana delar av riket, där så verkligen erfordras. Medan berberisbusken i Norrland och Dalarna såsom förvildad förekommer endast sporadiskt — varav följt, att svartrosten i nämnda landsdelar spelar endast en obetydlig roll i ekonomiskt hänseende — uppträder den däremot i mellersta och södra delarna av landet mångenstädes ymnigt i vilt tillstånd, särskilt i Uppland, Södermanland och vissa delar av Västmanland, Västergötland och Närke ävensom i Östergötland, Jönköpings och Kalmar län samt Blekinge. Såsom odlad förekommer berberisbusken nog så gott som i alla landsändar. Behovet av ett stadgande om utrotande av berberisbuskar är alltså mycket olika inom skilda delar av landet. På grund härav har det synt mig önskvärt att anpassa stadgandet efter olika lokala förhållanden, och dylik anpassning torde i enlighet med lantbruksakademiens förslag lämpligen kunna åvägbringas så, att stadgandet skall träda i tillämpning endast om och i den mån vederbörande hushållningssällskap och landsting finna förhållandena sådant påkalla och därom göra framställning hos Kungl. Maj:t, som har att fatta beslut i ärendet och utsätta den tid, inom vilken utrotandet skall vara verkställt. Därvid kan naturligtvis tiden utsättas olika för olika delar av det område, inom vilket berberisbusken förklarats skola utrotas. Skulle förordnande om berberisbuskens utrotande av någon anledning icke längre anses erforderligt, bör Kungl. Maj:t äga rätt att, efter framställning av nyssnämnda korporationer, besluta om dess upphävande. Då en dylik rätt lärer ligga i sakens natur, har det ansetts överflödigt att intaga något direkt stadgande härom i förslaget.

Jag anser mig ej kunna tillstyrka, att, såsom ifrågasatts, gottgörelse eller belöning för berberisbuskens utrotande lämnas av statsmedel. Vad den odlade berberisbusken angår torde skyldighet att utrota densamma icke vålla någon kostnad eller möda att tala om, och då den odlas allenast såsom prydnadsväxt, synes ersättning för förlusten av

densamma icke skäligen böra ifrågakomma. Beträffande den vilt växande berberisbusken läser arbetet med dess utrotande ofta nog uppvägas av minskade eller helt uteblivna härjningar av svartrosten inom jordägarens fastighet, och för övrigt torde praktiska svårigheter möta för ett rättvist utmätande av beloppet.

I avseende på sättet för utrotandets verkställande vill jag framhålla, att buskarnas avhuggande vid marken icke torde vara tillfyllest, enär nya skott då slå upp från roten. Buskarna måste upptagas med rötterna. Jag kan vidare nämna, att professor Henning i ett år 1917 utgivet flygblad rekommenderat användandet av sillake, som uppgivits kunna inom kort tid döda även ganska stora buskar.

Någon ytterligare motivering av lagförslaget torde icke vara erforderlig. Tilläggas må, att lagens värde komme att väsentligt förhöjas, därest bland allmänheten spredes upplysning om den stora ekonomiska betydelsen för den enskilde och för landet i dess helhet av berberisbuskens utrotande. Härutinnan synas emellertid några särskilda åtgärder från Kungl. Maj:ts sida icke nu behöva vidtagas vid det förhållande, att centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet enligt sin instruktion är skyldig att, i den mån lämpligen ske kan, meddela allmänheten råd och anvisningar i praktiska frågor, som äro av vikt för lantbruket och dess binäringar, för vilket ändamål centralanstalten bör stå i livlig förbindelse med bl. a. lantbruksläroverken, rikets hushållningssällskap och lantbrukets praktiska utövare. Härjämte åligger det lantbruksstyrelsen, som har att med uppmärksamhet följa lantbrukets och dess binäringsars tillstånd, att själv vidtaga eller hos Kungl. Maj:t föreslå de åtgärder, som styrelsen anser lämpliga för dessa näringars befrämjande.

Att, såsom lantbruksakademien hemställt, anordna särskilda, av staten understödda försök på enstaka, därtill lämpliga områden inom olika delar av landet för utrönande av möjligheten och verkningarna av ett fullständigt utrotande av berberisbusken synes icke erforderligt. Då centralanstalten för jordbruksförsök givetvis kommer att noggrant följa verkningarna av åtgärder för buskens utrotande och för övrigt torde kunna upptaga dylika försök på sitt arbetsprogram, synes detta vara för ändamålet tillräckligt.

Departementschefen uppläste härefter ifrågavarande lagförslag samt hemställde, att Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen att antaga detsamma.

Häruti instämde statsrådets övriga ledamöter.

Kungl. Maj:ts Nåd. Proposition Nr 199.

Hans Maj:t Konungen biföll vad statsrådet sålunda hemställt; och skulle proposition till riksdagen avlåtas av den lydelse, bilaga — vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Rune Thygesen.